

A lexikon címszói a legismertebb és leginkább használt műszavak. A vastag betűvel szedett címszó után a dőlt betűs címszóváltozatok csak a legismertebb és legfontosabb egyéb elnevezéseket sorolják föl, a további változatok pedig a szövegbe illesztve találhatók meg. A társadalmi és szakszókincsbeli összefüggéseket az utaló címszavak rendszere kapcsolja össze. Néhol a szerző etimológiai magyarázattal is szolgál. A cikkeket a legfontosabb szakirodalom és a szerző neve zárja. A cikkek között vannak olyanok, melyek nagyobb egységet fognak össze, pl. az állattartás, földművelés, népköltészet, népmese stb. Ezek megfogalmazása enciklopedikus igényű és terjedelmű, számuk 35–40-re tehető.

Az első kötet előszava után a szerzők névsora következik, majd a szerkesztő rövid használati utasítást ad a lexikon kezeléséhez és a rövidítések jegyzékével találkozunk. A szerzők között Diószegi Vilmos, Dobos Ilona, Dömötör Tekla, Katona Imre, Kovács Ágnes, Kriza Ildikó, Küllös Imola, Manga János, Morvay Judit, Sárosi Bálint, Voigt Vilmos nevét olvashatjuk, hogy csak a számunkra legismertebbeket említsük. Ugyanakkor dicséret illeti Koroknay István képszerkesztő és Máté Károly műszaki szerkesztő munkáját, valamint a saakszerkesztőket, hogy a néprajzi szaklexikonok, enciklopédiák között is kiemelkedő teljesítményű, szemre is gyönyörködtető művet adtak az érdeklődők kezébe.

VAJDA ZSUZSA

ESSZÉBE OLTOTT ÖNÉLETRAJZ

RUFFY PÉTER: *Világaim*.

Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1979.

Ruffy Péter, a Magyar Nemzet hasábjairól ismert kitűnő újságíró könyve Illyés Gyula előszavával jelent meg. Illyés Gyula „köszönő baráti kéznyújtása” annak a tudósnak, a magyar nyelv búvárlójának, a magyar történelem és nemzetiségi sorskérdések kutatójának szól, aki szinte minden országos műveltségi mozgalomban részt vesz, aki tiszta szívvel s ráadásul tiszta tollal örködik a magyar nyelv szépsége fölött.

A könyv valóban nem mindennapi teljesítmény. Alig gondolná az ember, hogy eredetileg újságba került írások — riportok, tárcák, útinaplók, köszöntők — ily hatalmas, megbonthatatlan egységet adnak. Persze, tudjuk, a rejtély nyitja az író gondolkodásában van. Aki a számára mindig megszabott szűk terepen ismeretterjesztést és saját kutatásának eredményeit ötvözi egybe. Szógalata, hasznájuk ezúttal a Balogh Edgár-i szót, *népszolgálat*: fölvilágosítani akar és meggyőzni. Bármerre jár, sohasem feledheti, egy kicsiny ország szülötte. Ha távoli földön kincseket keres, azért teszi, hogy az otthoniakat gyarapíthassa. Ruffy

Péter ahhoz a nagy nemzedékhez tartozik, aki úgy volt zsurnaliszta, hogy közben prózát és verset írt, nemzetiségi jogpolitikai tanulmányokat közölt. Mindannyinak fölroptatója a Brassói Hírlap. Képzelmük csak el annak a redakciónak a légkörét, ahol Kacsó Sándor tekintete vigyázta a készülő írásokat, ahol Salamon Ernő, a költő gyakornokoskodott. Ruffy írói szemléletének tágassága alighanem innen eredt: a demokratikus, minden értékre figyelő és minden nemzetet, nemzetiséget megbecsülő légkörből. Ha onnan átmentett valamit — már életre szóló példát hozott magával.

A *Világaim* című kötet hatalmas, szinte végenincs folyam. Esszébe oltott önéletrajz, gondolatok és töprengések tárháza. A legszimpatikusabb benne az, hogy Ruffy alázattal közeledik írásainak tárgyához. Főlkészültsége, egy-egy tárgykörben szerzett tudása bőven megengedhetné, hogy az író nézőpontja változzék. De ő megmarad sajátos helyén, hűséggel viseli a posztot. Minden népréteget, szinte még az írástudatlanokat is várható olvasóközönség-

nek tudja. Rövid, tömör mondatokat ír; világos stílusa, szépirói vonalvezetése teszi, hogy a látszólag legszakmaibb — például a nyelvészet tárgyához tartozó — szövege is érthető, mi több, gyönyörűséggel olvasható. Hogy némelykor kissé érzelmes a hangja? Az vesse rá az első követ, aki a szakmát gyakorolván nem esett ebbe a hibába! De hiba-e, ha valaki meglepetésében, tüneményes kincsek fölfedezése közben megrendül? Mert a líra legbelső érzelmi tartományunk megszólaltatója, akár örömet, akár sirást takar. A líra nagyon sokszor a kimondhatatlan kimondása; a több mondatos leírás megrövidítése érzelmezéssel. Ruffy bátran vállalja stílussá való érzelmeit, teheti, hiszen az sohasem megy a gondolat rovására. Ahogyan világába bevezet, cikkeinek tárgyát, témasokaságát bemutatván, kitarja házának ajtaját, ablakait, elóttünk a megrendült ember. Hamar az is kiderül, hogy vereségei sohasem személyes vereségek. Keserves történelmi helyzetünk, sokasodó közgondjaink tették ilyenné.

„Mindig, vagy majdnem mindig vesztes nép fia vagyok... A legyőzöttek közel állnak hozzám a tulajdon népem történelme miatt is.” A tőlünk távol levő Tanzániában jutnak eszébe az idézett gondolatok. Történelmek, szokáserkölcsök, társadalmi rendek, nyelvközösségek méretnek meg útjain. Ismereteket gyűjt, hogy otthon kamatoztathassa. Nyelveket, nyelvjárásokat, kiháló törzseket idéz meg, kultúrjavakat emel törvényerőre, tesz láthatóvá. Humánuma gyűlöli az erőszakot: minden nyelvegetés és nyelvkitépés mintha őt gyalázná meg. „Megvert ember?” Inkább a tudatában biztos, aki mindenféle elnyomás, megszagattatás, nemzetiségi jogfosztás ellenzője. Ilyenkor szinte sistereg a hangja. „Minden más nép nemzeti nyelvét tisztellem. A nyelvi türelmetlenség nyelvét nem fogadom el, nem értem. Az uralkodni, győzni, égetni akarás nyelve az egyetlen, amelyet én is megvetek.” *Ars poeticának* sem csekély gondolatsor. És ilyent vagy hozzá hasonlót számtalant idézhetnék könyvéből.

Cikkgyűjteményének jól kivethető szerkezete van, úgy is mondhatnám, ciklusrendje. A *Nagyvilágból* indul el és könyvének zárófejezetében megörökített *A csend világa*hoz ér-

kezik vissza. Ami a kettő között van, majdnem száz írás, forr, pezseg, sistereg; állít és kérdez, vallat és tudósít, csodálkozik és töpreng, ámul és — nem tudom, hogy vele kapcsolatban szabad-e használni e szót — elítél. Hazai dolgaink, a szomszéd népek magyar művelődéstörténete, kultúrhistoriája, anyanyelvpolása éppúgy témája, mint a *Szétszórt világ*, vagyis a diaszpóra élete, kötődése vagy nem kötődése az anyaországhoz. Portréit rajzol a nagy erdélyiekéről, Tamási Aronról, Szabédi Lászlóról, Dsida Jenőről, Gaál Gáborról, Kós Károlyról, Balogh Edgárról, Sütő Andrásról. És még az olyan kevésbé ismert egyéniségek is lenyűgözik, mint a *Spectator* néven publikáló és méltatlanul elfelejtett Krenner Miklós, vagy a világvándorként tudást gyűjtő, de azt otthon kamatoztató mézskői pap, író és polihisztor, Balázs Ferenc. Ez utóbbiakat épp azért választotta írásainak tárgyául, hogy fölrazza egy kicsit lelkiismeretünket. Értékmentésében nem csupán vonzalma, hanem tudása is segíti.

Ruffy Péter jó olvasó; bátran idéz, gazdag forrásanyagot közöl, szinte arra ösztönöz mindenkit, hogy járja végig az általa gondolatban megtett utat. „Hitünk, ha volt, tövig kiszáradt. / Emlékeink lemart csontvázak” — olvassa hangosan a nagyváradi költő, Horváth Imre sorait és megelevenednek előtte az ifjúság, közös ifjúságuk legszebb pillanatai. A sebzett, magányos költőt, néhai barátját megérti, bölcséleti költészetét is értékeli, de szeretetteljes portréjában ott van árnyalatokban az ellenkezés hangja, amely a lemondás, a kiúttalanság helyett a harcot vállalja. Ruffy írásai ezekben az apró mozzanatokban utolérhetetlenek; egyetlen mondatnál, közbeékkelt sorral, egy jól elhelyezett jelzővel egész világokat, emberi sorsokat jellemez. A csikzsögödi festő, Nagy Imre titka is ily egyszerű tényközléssel fejtetett föl. „A jó ég tudja, hogyan, de minden fénylett benne és körülötte. Erős napsugár volt.” S ez a nem kimondottan tudományos megállapítás összefoglaló jellegű, már tudott — az írásban fölillantott — értékeket gyűjt egyetlen pontba. Nem ismétli, hogy az erkölcsi tartás, a szülőföld- és munkaszeretet, a hűség jellemzi Nagy Imrét, hanem azt mondja: „erős napsugár volt”. Egy-

szerűen, tényközlően, mégis otthagya a pont utáni csöndben a nagyságjelét, a mindannyiunk által elképzeltetó művészsorsot.

A *Világaim* írásai, így rendbe szervezve, művelődéstörténeti enciklopédiát adnak. Szó van bennük az építészetről, könyvnyomtatásról, népművészetéről, írókról, festőkről, népművészekről éppúgy, mint a vértesszöllősi félmillió éves ősemberről vagy a mohácsi temetőről. Arany, Ady, Babits, Füst Milán, Karinthy neve található benne a szomszéd országokban élő vagy már rég porladó klasszikusokéval, Gombaszög, a hajdani Sarló-mozgalom bölcsőjének példája az Újvidéki Műhely, a most már más néven ismert Hungarológiai Intézet sokirányú tevékenységével.

Ruffy Péter magyar nyelvet kutató és védő tevékenységére, erre a sohasem eléggé becsülhető közmunkára, nem én hívom föl először a figyelmet. Nyelvészeti „nyomozásai”

más tárgyú írásainak hátszágában külön is súlyt kapnak. Barangolásai azért hitelesek, mert riportjainak, eszmélkedő cikkeinek, töprengéseinek aranyfedezete van: a szép magyar beszéd. Meg is becsüli a halhatatlan elődöket, kik a magyar nyelv gondját életprogramnak vállalták. Ha közelükbe, alkotóműhelyükbe merészkedik, akárha szentélybe lépne. Zsirai Miklós, Bárczi Géza, Szabó T. Attila nyelvértése és szerete, munkáiknak hatalmas súlya, a közírást művészi fokon végző író-publicistát arra ösztönöznö, hogy munkáját tovább folytassa. A jugoszláviai magyar nyelvet és művelődést bemutató cikksorozata fölé a következő címet írta: *Szarvas Gábor szülőföldjén*. Irányt mutatván ezzel és mértéket, hogy tulajdonképpen miről is akar szólni. És ezért örül, hogy az emigráns magyarok fiai, unokái, nyelvgyakorlás és tanulás céljából hazajárnak. Akarva-akaratlanul Ruffy Péter is segíti eszmélkedésüket, mert nemcsak cikkgyűjteménynek, de tankönyvnek is jó a *Világaim*.

SZAKOLCZAY LAJOS

KÖZÜZMARÁS FOHÁSZ

TAMÁS MENYHÉRT: *Küszöbök*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1978.

Tamás Menyhért második kötete a személyes életet is messze meghatározó alapmotívumok élménvkörét fejlesztí tovább. A költő Hadikfalván született, Bukovina szívében, ahonnan a kitelepített székelység Bácskába is eljutott. Csontjaiban hozta magával a szülőföld konok igazságra vezérlő szándékát és a maradéktalan igazmondás kényszerét. Létét meghatározó szövetségre lép a fákkal. Először csak az eget tartó ágak gyöngesége fűröszti meg éppen eszmélni kezdő értelmét, aztán az „erő, a dac és a csontokra fonódó fájdalom” döbbenete tartja foglyul. A fák görcsös gyökérzete, „derekuk konoksága,” a látvány és a tapasztalat egybefonódik a költőben a jövő tisztásaival és a legkeményebb székely valóság-múlt emlékeivel.

A jelen a múltból építkezík Tamás Menyhért költészetében. Döntő eseménye az idő; az idő folytonosságának a felismerése és annak a tudatosítása, hogy megállni és állandónak maradni a szüntelenül változóban csak az tud, aki vállalja a hűség egyszerre fölszabadító és gúzba kötő élményét. „Tizennyolc éve hagytam el a szülői ház küszöbét — vallja. — Vakolatai (bennem mindenütt, ahogy egyik versciklusomban írom) azóta is egyre sürűbben hullanak fölfelé. Vagyis: hú maradtam gyermekkorom húsvéti meszelésű falaihoz — mai támasztékaimhoz. Nélkülük (bár velük nehezebb) minden bizonnyal a városi tűzfalakhöz kormozódóm.” A sorsát vállaló ember és a szenvedő fák „közös étosza” fénnyé érik Tamás Menyhért